CO DĚLÁ MIKROBIOLOŽKA SOŇA PEKOVÁ PO UKONČENÍ NOUZOVÉHO STAVU

„DRUHOU VLNOU" NESTRAŠME

Molekulární genetičku a viroložku SOŇU PEKOVOU „proslavil" zkraje pandemie vzdor proti lživému osočení ministra Vojtěcha z neprofesionality. Poté se ministr omluvil a její laboratoř získala povolení testovat. Březnový rozhovor *Reflexu* s paní doktorkou měl mimořádný ohlas, proto jsme chtěli vědět, co si o koronaviru a opatřeních státu myslí dnes.

TEXT **JANA BENDOVÁ** FOTO **NGUYEN PHUONG THAO**

Zeptám se hned na začátku: Nezaklekl na vás stát?

Ne. Ignorujeme se navzájem. Žádné zakleknutí se nekonalo a my pracujeme pilně. Ale určitě se na nás někdy přijdou podívat a já je uvítám, vadit mi to nebude. Stát soukromé subjekty významně kontroluje. Část života jsem strávila v akademické a druhou část v komerční sféře. V té akademické si nepamatuji, že by přišla nějaká státní kontrola. V komerční sféře je to stále dokola. Oni si myslí, že komerční laboratoře jsou nějací šméčkaři a dělají to špatně, ale opak je pravdou. Komerční laboratoř vzniká teprve tehdy, když člověk usoudí, že si na to může troufnout a je dost dobrej.

Jak se tedy vynachází laboratoř Soni Pekové po ukončení nouzového stavu?

Teď se hlavně staráme o pendlery, lidi, kteří jezdí za prací do ciziny. Potřebujeme vědět, jestli nám něco náhodou nepřinášejí domů anebo něco neodvážejí odsud tam. Našimi klienty jsou i ti, jimž stát nebo zaměstnavatel nařídil prokázání bezinfekčnosti. Pořád máme hodně pacientů, ale za poslední zhruba tři týdny ty pozitivní už nevídáme. Myslím, že aspoň tady u nás na Kladensku, v oblasti, kterou obhospodařujeme, je to už dobré.

Kolik jste za ty dva měsíce udělali testů?

Kolem pěti tisíc. Zpočátku, v březnu, jsme detekovali tak tři až pět procent nakažených, podobně jako v jiných českých laboratořích. Díky karanténním opatřením a širšímu testování se situace postupně zklidnila.

Byli někteří klienti ve vážnějším stavu?

V naší laboratoři jsme vídali celé spektrum pacientů. Obsluhujeme především „lidi z ulice", kteří nesplňují parametry zdravotní indikace na pojišťovnu. Ti, kdo přišli, měli až na výjimky v sobě obří kvantity viru, a přitom fungovali normálně. Pomáháme ale také fakultním nemocnicím s laboratorním vyšetřením pacientů na ventilátorech, na jipkách, prostě s těmi variantami viru, jež je „zabíjely" a bohužel někdy i zabily. A pacienti přitom měli v sobě stejné kvantity viru. Chci tím říct, že tento koronavirus je extrémně biologicky variabilní. Strašně rychle se množí, proto je ta kvantita tak vysoká, ale jednou je to kmen viru, který člověku nic moc neudělá, a podruhé kmen, jenž zabíjí.

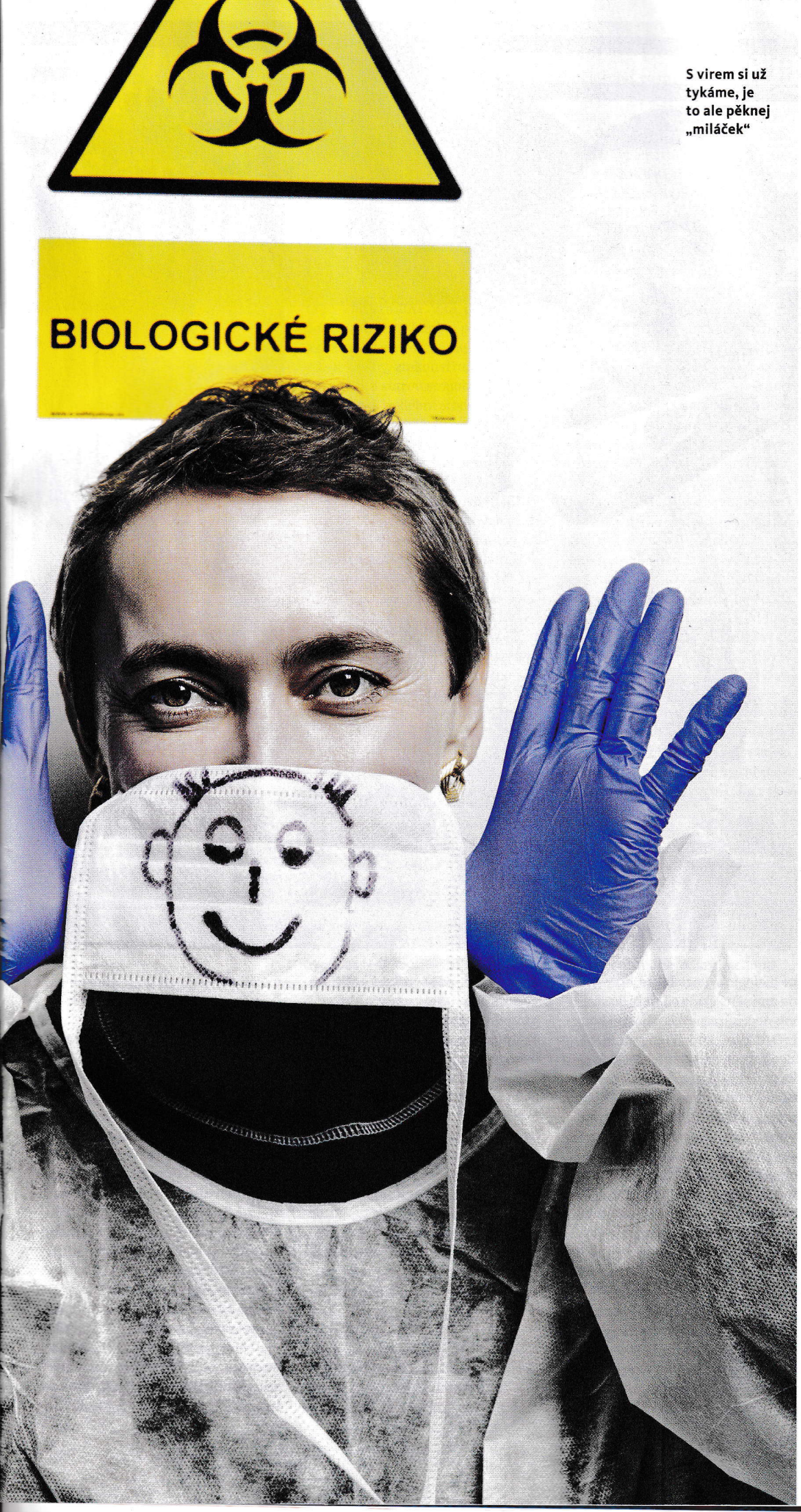

S virem si už tykáme, je to ale pěknej „miláček“

ABY ČESKO VYVÍJELO SVOJI VAKCÍNU... CO JE TO ZA HLOUPOST?!

Takže těch kmenů dotyčného koronaviru je kolem nás víc?

Vypadá to, že na začátku byl jen jeden. Díky své obrovské schopnosti vytvářet hrozně moc různých kopií sebe samého a kvůli tomu, že je to zároveň i hodně chybující genom, naseká těch chyb dohromady spoustu. Některé chyby vedou k tomu, že ho třeba i zničí. Tyhle viry vůbec nevidíme. Další mutace jsou typu „nic moc mi to neudělá“. Všimla jsem si, že pacientům napadeným tímhle „nic-moc“ zvláštně svítily oči, začali jsme tomu říkat „zlatý oči“. Krásně rozzářený, jako u mimozemšťanů. Když jsem s několika z nich mluvila, říkali mi: „To je přesně ono, my jsme to měli se ženou a měli jsme takové rozzářené oči.“ Ono to zřejmě napadá slzné žlázy a nadbytek slz oči rozzáří.

Pro nás laiky ještě jednodušeji: to znamená, že „zlaté oči“ jsou z viru, jenž patří k mírné mutaci, a pak jsou i silné mutace, které člověka mohou zabít?

Ano, právě ty chybné repliky viru způsobí, že se chová agresívně, a to na škále od nuly (to je beránek) do sta (to je zabiják). Zlaté oči měli ti, kdo k nám do laboratoře přišli po svých a v pohodě zase po svých odešli. Pouze říkali, že je jim divně, nad jejich obvyklou úroveň pocitu „divnosti“. Agresívní mutace zřejmě napadly ty pacienty, kteří museli být hospitalizováni.

Mimochodem, co se děje s použitými testy, jak je likvidujete?

Na to jsou přísné regule, jak se likviduje nebezpečný biologický odpad. Po zpracování a izolaci ribonukleové kyseliny RNA – to už je neinfekční fáze – žádný původní materiál nezůstává. Vše, s čím virus přišel předtím do kontaktu, se uzavře do speciálních nádob a zlikviduje je specializovaná firma ve spalovně.

Stát zastropoval cenu testování, některé nemocnice však říkají, že jejich laboratoře nejsou s to se do ní vejít. Co si o tom myslíte? V březnu jste říkala, že některé firmy to s cenou testů přehánějí, a proto jste vyvinula svůj, který jste i zdarma nabídla.

Pokud stát uvalí na své občany nějakou povinnost, tak rozhodně musí zastropovat cenu za to, co →

V tomto případě konvenční vakcína jako u chřipky nemůže fungovat z principu

po nich požaduje. Lidi si na testování nemohou spořit jako na dovolenku u moře. Konkrétní cena záleží na domluvě státu s laboratořemi. Háček je v tom, že řada z nich dělá rutinní diagnostiku a musí kupovat testovací sady na klíč, my si je přímo vyrábíme. A marže výrobce i distributora cenu samozřejmě zvyšuje. Mnohé laboratoře si obrazně neumějí „uvařit" samy, musí chodit do „restaurace", aby se vůbec mohly „najíst", a tudíž jim výrazně narůstají náklady. Ukazuje to, jak je celý systém zkostnatělý.

Za těch několik týdnů testování jste se s koronavirem lépe seznámila. Víte o něm něco zásadně jiného než zpočátku?

Opravdu se známe lépe, už si spolu tykáme. Moje původní myšlenka, že nejde o přírodní izolát, se stále potvrzuje. Kvůli jeho ohromné biologické variabilitě, agresivitě na zmíněné škále od nuly do sta, mu nedokážeme dát nějakou konkrétní klinickou diagnózu. Je to sice koronavirová infekce, ale s tolika projevy, že se to běžně v medicíně ani v biologii nevidí. Jen příklad: máme-li třeba infekci herpes, tak víme, že se nám na rtu udělá puchýř a případně další známé potíže, obvykle pak tipujeme „aha, pozor, to bude herpes". U tohoto miláčka však vůbec nevíme. Pacienti mají neuvěřitelné spektrum příznaků.

Řada států, odborníků i politiků včetně šéfa OSN vyzývá, aby se původ viru vyšetřil. Myslíte si, že důkazy o případné manipulaci ještě existují?

Já si myslím, že pro klid světa by bylo nejlepší, aby se nepodařilo zjistit, odkud to uniklo. Ale bylo by fajn, kdyby se přijala myšlenka, že to uniklo. Aby vědci, kteří neustále vzývají svaté fousy Charlese Darwina, že je to pouhá evoluce, s tím přestali. Aby si všimli, jak se virus biologicky chová, aby se zaměřili na jeho genom, v němž je napsáno. Myslím, že jsou to pře devším ti vědci, kteří pracují s p dobnými mikroorganismy a oba vají se případných regulací. To s samozřejmě nesmí stát, vědu b restrikce zbrzdily. Ale všichni b uvědomili, že je nutné zavést p ventivní opatření pro budoucno aby státy měly infrastrukturu p případ úniků. K únikům geneti modifikovaných organismů sa zřejmě dochází, akorát to býva koví přizabití mikrobi, kteří un žít jen v lahvičce nebo inkubát a čistý vzduch je překvapí nato že umřou. Takže se nestává, že kromě SARS a MERS, které rov patrně spadají do kategorie úni měli biologický dopad.

Zaznamenala jsem i expertní zor, že nakažlivost viru je dá i geneticky a imunitně, kupř

PROČ BY SE MĚLI STRAŠIT LIDI, ŽE NA PODZIM TU BUDE CHŘIPKA, A JEŠTĚ COVID-19?! OSOBNĚ PROSÍM, ABY SE SLOVO VLNA PŘESTALO POUŽÍVAT.

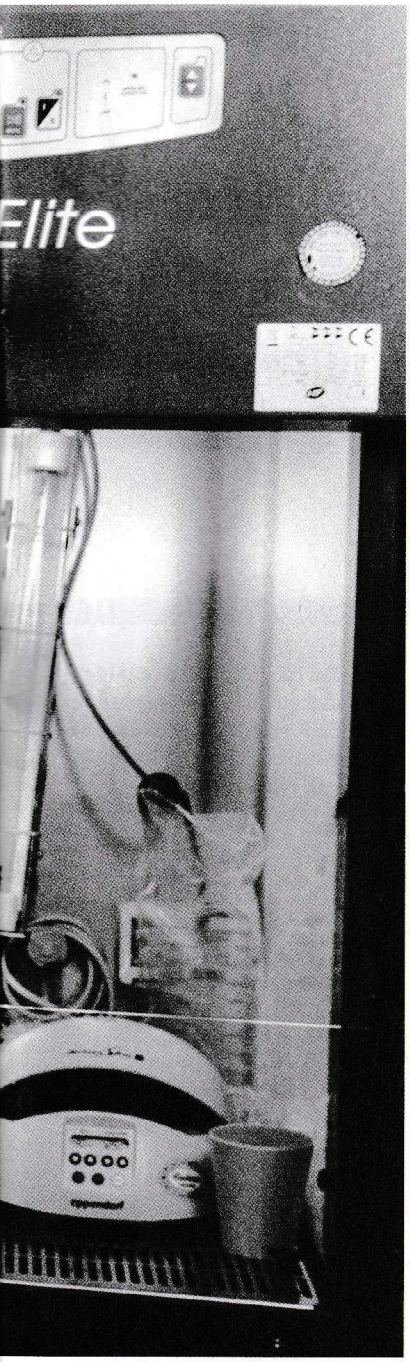

du my, Němci a Rakušané jsme proto na tom lépe než třeba jižní evropské národy. Souhlasíte?

Genetické pozadí dané populace skutečně ovlivňuje jeho reakci na nějaké infekční choroby. S aktuálním koronavirem je to však, myslím, trošičku jinak. Spíš jsme měli kliku jako blázen, že se k nám v našich lidech importovaly méně agresívní kmeny, jež dělají jen ty zlatý oči a minimum těch brutálních. Ty zřejmě napadly lidi, kteří museli být hospitalizováni. A navíc jsme nakažené hned na začátku efektivně „odchytali".

Jistě i vy sledujete celosvětové tabulky a porovnání počtu nakažených, vyléčených, zemřelých. Jsou podle vás vypovídající?

Ta čísla musíme brát s jistou rezervou. Nevíme, jakou metodou byla pozitivita naměřená. Pokud nějakými rychlotesty, tak na ně se nedá spolehnout. Podle mě pravdu ukazuje počet příjmů na anesteziologicko-resuscitačních jednotkách nemocnic, má-li pacient zánět plic, který je prokazatelně covidový.

Mám dojem, že máte vůči tomuto viru respekt, že?

Ano, mám. Právě kvůli té jeho škále projevu od nuly do sta. Je to taková hračka, jež se pořád mění. Nedá se předpovědět, jaká varianta zrovna vznikne. Víte, my u nás doma milujeme hudbu, podporujeme umělce a pořádáme koncerty vážné hudby, zrekonstruovali jsme kvůli tomu starou stodolu. Vznikla Pcherská hudební stodola a šest let, měsíc co měsíc, jsme se scházeli, stodola byla narvána posluchači. A já si zatím netroufnu pokračovat. Nevím, zda by nepřišel někdo 60+, sám bezpříznakový, rozšířil by nechtě virus a kdosi z mých přátel umřel, protože v něm zmutoval do nebetyčných výšin. Doufám, je-li to laboratorní virus, že bude mít alespoň tu slušnost jako všechny laboratorní kmeny, že zaburácí a chcípne a žádné další vlny nebudou. Slovo vlna bych ostatně vůbec nepoužívala, jen poblázní lidi. Tu a tam nějaké ohýnky nákazy budou probleskovat, čas ukáže, zda tu virus pořád máme. Také ho nesmí nikdo přivézt ze zahraničí, to je riziko.

Čili druhou vlnu na podzim, o které se mluví, neočekáváte...

Ne, neočekávám. A vůbec nevím, proč by to mělo být na podzim. Virus se vůbec nechová sezónně. To je další z jeho charakteristik, jež ho vymaňují z normálnosti. V Číně je teplo, někde nahoře ve Švédsku zima a jemu je to jedno, smetl nás napříč planetou. Proč bychom tedy měli strašit lidi, že na podzim tu bude chřipka, a ještě COVID-19?! Může se to samozřejmě stát, ale jak jsem řekla, budou to spíš ty ohýnky, pokud do té doby sám nechcípne, nezmizí. Pro nás to bude znamenat jen to, že když přijdete s nějakými respiračními potížemi k lékaři, poctivě vás vyšetří i na COVID-19, abychom věděli, zda nám tu nezablikal miniplamének. Osobně prosím, aby se slovo vlna přestalo používat.

Vláda se chválí, že patříme v boji proti koronaviru k nejlepším. Jak její opatření hodnotíte?

Já musím stát pochválit, alespoň co se týče epidemiologické stránky věci, tu ekonomickou nechť posoudí jiní. Nejspíš nemohl udělat mírnější opatření. Byl tu obrovský tlak, co se děje v zahraničí, masová psychóza. Na počátku byli všichni vyděšeni. Stát to utáhl perfektně. Podle toho, co mi prochází rukama v laboratoři, si troufnu tvrdit, že se situace výrazně zlepšila, a je dobře, že začínáme zase normálně žít. Chtěla bych jen apelovat, aby – pokud někdo zjistí, že mu je divně nad úroveň běžné divnosti – se nechal vyšetřit. Takové to „já to rozchodím" je stále ještě rizikové, virus tu může ještě někde být.

Čili žádné výhrady?

Ani ne, z mého profesního odborného pohledu. Karanténa a roušky byly užitečným opatřením, třebaže v některých ohledech až příliš striktní. I zákaz provozu velkých klimatizovaných nákupních center, kin apod., kde dochází k uzavřené cirkulaci vzduchu, byl na místě, protože jsou to rizikové prostory pro přenos respiračních infekcí. Možná nebylo nutné zavírat malé obchůdky, ale vzhledem k počátečnímu minimu průkazných dat asi nebyl čas zjišťovat, „kdo je kdo". Snad jen chytrá karanténa, byť je to zajímavý IT nápad, je na můj vkus až příliš velký zásah do soukromí. Nejsem si jistá, zda epidemiologická situace je tak dramatická, aby vyžadovala až takový drobnohled nad populací, až takový komplexní zásah do soukromí a sledování aktivit lidí.

Český stát, podobně jako řada dalších, se snaží o vlastní vakcínu. Věříte tomu národnímu plánu, když víme, jak drahý je vývoj nových léků či právě vakcín?

Myslím si, že vyvíjet vakcínu na tento virus je úplný nesmysl. Tak strašně se mění, že vyvinout jednu univerzální vakcínu není podle mě, na rozdíl třeba od vakcíny proti chřipce, možné. Ten virus je příliš variabilní na to, aby se dal konvenčními metodami uchopit. U chřipky vídáme variabilitu rok od roku, vakcína se musí vytvářet vždy nová, ale není tak dramaticky jiná jako v roce předchozím.

Rozumím tomu správně, že se u chřipky každý rok mění jen „módní styl"?

Ano, to je příhodné přirovnání. Letos je chřipka, dejme tomu, zelená, nosíme zelenou chřipku, příští rok půjde do khaki. K očkování proti chřipce s barvou khaki použijeme kmen té zelené chřipky, který cirkuloval minulý rok. Ale je to stále jeden kmen chřipky! Aktuální koronavirová potvora jich už má desítky, možná stovky, ne-li více.

Takže zprávy, jak se po celém světě vyvíjejí vakcíny, jsou marnou nadějí? Zbytečné investice?

To je úplná masáž kvůli udržování lidí v napětí. Nevím, kdo a proč to dělá. Považuji to za nehorázné. V tomto případě konvenční vakcína jako u chřipky nemůže fungovat z principu. Četla jsem, že se vyvíjí téměř padesátka různých vakcín, ani jedna však není spolehlivá. Aby tedy Česko vyvíjelo svoji vakcínu... co je to za hloupost?! Navíc vývoj a klinické testy vakcíny trvají dlouhé roky. Nelze jen tak někomu cosi píchnout, může to mít nežádoucí efekty. Ne že tady něco uvařím za dva měsíce.

PRO KLID SVĚTA BY BYLO NEJLEPŠÍ, ABY SE NEPODAŘILO ZJISTIT, ODKUD TO UNIKLO. ALE BYLO BY FAJN, KDYBY SE PŘIJALA MYŠLENKA, ŽE TO UNIKLO.

Vaše laboratoř je částečně veterinární. V březnu jste varovala, aby se lidé kvůli svým mazlíčkům neplašili, že virus mezi zvířaty a lidmi nepřeskakuje. Ve světě se však objevily případy, že se třeba kočky nakazily, a to pravděpodobně od svých lidí.

Máte na mysli zřejmě zprávy o nakažení nějaké kočkovité šelmy v newyorské zoo či kočky v Belgii. Mám o tom silné pochybnosti. Nevíme, jak je testovali. My se nyní zabýváme i tímto problémem. Když k nám přichází zvířecí pacient s nějakou respirační infekcí, tak kromě obvyklého vyšetření vždy přidáme i vyšetření na SARS-CoV-2. Co děláme pro lidi, děláme nyní i pro zvířata. Zatím s negativním výsledkem. Stále jsem přesvědčena, že zvířat se tenhle virus netýká, ale situaci musíme zmapovat, abychom měli jistotu.

Frekventovaný výrok v různých variacích je, že se společnost po pandemii změní...

Myslím, že se změní. Lidi se začali bát lidí, protože každý člověk může být potenciálním zdrojem viru. Půjdu-li s kamarádem na pivo a on bude mít jenom ty zlatý oči, je tu stále možnost, že to od něj chytnu a za týden umřu. To mě trochu vystraší. Pokud se nepodaří lidi uklidnit, že virus tu už není, budou se stále bát. Ale může to mít pozitivní efekt – víc se stmelí rodiny, budou konečně žít víc pro sebe. Člověk přestane mít tisíc známých, ale bude mít tři přátele. Tak by to přece asi mělo být. ■